25.9.2025

Lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 86/2025 vp.)

Esityksen suhde valtion talousarvioon

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 86/2025 vp) liittyy valtion vuoden 2025 kolmanteen lisätalousarvioesitykseen sekä vuoden 2026 valtion talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi niiden yhteydessä.

Ehdotetun lain 53 b §:ssä säädettäisiin Puolustusvoimien ja Pohjois-Atlantin liiton ja sen jäsenmaiden asevoimien tukemiseksi tarvittavista terveydenhuollon varautumisen edellyttämistä hyvinvointialueiden tehtävistä. Ehdotetun lain 53 c §:n mukaisesti nämä tehtävät määriteltäisiin tarkemmin valtioneuvoston päätöksellä ja samalla kohdennettaisiin aluekohtaisesti niihin tarvittava rahoitus. Valtioneuvoston päätöksessä tehtävien tarkempi määrittely ja alueellinen kohdentaminen on toteutettava valtion talousarvioon tarkoitusta varten otetun määrärahan rajoissa.

Vuoden 2026 valtion talousarvion momentille 33.60.38 on puolustusvoimien terveydenhuollon valmiuden ja varautumisen kustannuksiin liittyviin, hyvinvointialueille myönnettäviin korvauksiin, varattu 7,5 milj. euroa. Lisäksi vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelmassa on ehdotettuihin tehtäviin varattu 29,9 milj. euroa vuodelle 2027, 30,3 milj. euroa vuodelle 2028, 31,7 milj. euroa vuodelle 2029.

Valtion vuoden 2025 kolmannen lisätalousarvioesityksen valmistelu on parhaillaan kesken. Esitys annetaan eduskunnalle 9.10.2025, jolloin siinä otetaan kantaa vuodelle 2025 budjetoitavaan määrärahaan.

Valtiovarainministeriön tiedon mukaan sosiaali- ja terveysministeriö on sosiaali- ja terveysvaliokunnan 19.9.2025 HE 86/2025 vp. koskevan kuulemisen yhteydessä täsmentänyt hallituksen esityksen yleisperusteluja joiltain osin (taloudelliset vaikutukset ja suhde talousarvioon) ja tarkennukset vastaavat näiden myötä valtiovarainministeriön käsitystä esityksen taloudellisista vaikutuksista ja suhteesta talousarvioon.

Hyvinvointialueiden tehtävät ja rahoitusperiaatteen toteutuminen

Hyvinvointialueille annettavista tehtävistä ja valtion rahoituksesta niihin on säädettävä lailla. Lakisääteiset tehtävät rahoitetaan lähtökohtaisesti hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) mukaisella

yleiskatteellisella rahoituksella. Mainittua lakia ei kuitenkaan sovelleta hyvinvointialueiden kustannusten kattamiseen sellaisissa tehtävissä, joiden rahoituksesta on erikseen muualla säädetty tai muualla laissa säädetyn nojalla valtion talousarviossa erikseen määrätty.

Hallituksen esityksessä esitetään lisättäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevaan lakiin (612/2021, jatkossa sote-järjestämislaki) säännökset hyvinvointialueen Puolustusvoimille, Rajavartiolaitokselle, Pohjois-Atlantin liitolle annettavasta virka-avusta sekä puolustussuunnitteluun perustuvista uusista hyvinvointialueiden varautumistehtävistä ja niiden rahoituksesta.

Ehdotetun 53 a §:n mukaisesti hyvinvointialue on velvollinen antamaan virka-apua Puolustusvoimille, Rajavartiolaitokselle ja Pohjois-Atlantin liitolle silloin, kun se on virka-avun pyytäjän vastuulle kuuluvien henkilöiden terveyden turvaamisen kannalta välttämätöntä. Virka-avun antaminen ei saa vaarantaa hyvinvointialueen lakisääteisten tehtävien hoitamista. Hyvinvointialueella on oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista virka-apua pyytäneeltä tai sitä saaneelta.

Ehdotetut uudet 53 b §:n mukaiset Puolustusvoimien tukemiseen liittyvät terveydenhuollon varautumistehtävät olisivat luonteeltaan hyvinvointialueiden nykyisistä lakisääteisistä sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluista erillisiä tehtäviä, jotka eivät kohdistu alueen asukkaiden palvelujen järjestämiseen. Näin ollen näiden uusien varautumistehtävien rahoitukseen ei sovellettaisi hyvinvointialueiden rahoituslakia, vaan niiden rahoitus järjestettäisiin erillisellä valtion rahoituksella.

Uudessa puolustussuunnitteluun perustuvassa varautumistehtävässä olisi kyse hyvinvointialueen kriittisten toimintojen suojaamisesta ja hajauttamisesta, materiaalisen varautumisen tason nostosta, sekä keskeisten ministeriöiden, puolustusvoimien ja hyvinvointialueiden yhteistyönä järjestettävästä, hyvinvointialueiden työntekijöille kohdistettavasta koulutuksesta ja harjoittelusta.

Eri hyvinvointialueiden välillä uudet varautumisen tehtävät voivat erota alueiden maantieteellisen sijainnin takia toisistaan varsin paljon, sillä kaikkien hyvinvointialueiden ei ole perusteltua varautua sotilaallisen hyökkäykseen tai sen uhkaan yhteismitallisesti. Ehdotetun 53 c §:n mukaisesti hyvinvointialuekohtainen tarkempi tehtävämäärittely tehtäisiin erillisessä valtioneuvoston päätöksessä, jossa samalla myös kohdennettaisiin tehtävien mukaisesti niiden toteuttamiseen tarkoitettu valtion erillisrahoitus.

Lakiesityksen mukaan rahoitus maksettaisiin hyvinvointialueille hakemuksetta vuosittain etukäteen valtioneuvoston päätöksen mukaisesti varainhoitovuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä. Valittu toteutusmalli, jossa rahoitus maksetaan hyvinvointialueille ennakkoon varmistaa sen, etteivät uudet tehtävät

vaaranna hyvinvointialueiden edellytyksiä järjestää vastuullaan nykyisin olevia, siviiliväestöä koskevia lakisääteisiä sosiaali-, terveys- sekä pelastuspalveluja. Vaihtoehtoisena toteutustapana olisi voitu harkita euromääräisesti rajattua valtuusmenettelyä, jolloin lainsäädännössä määriteltyyn toimintaan otettaisiin valtuus varainhoitovuotta edeltävän vuoden talousarvioon ja vastaavat menot varattaisiin varainhoitovuodelle ja sitä seuraaville vuosille riippuen varautumishankkeiden toimeenpanon kestosta. Tällöin rahoitus alueille maksettaisiin toteutuksen mukaan kuitenkin edelleen siten, etteivät hyvinvointialueiden nykyiset lakisääteiset tehtävät vaarantuisi.

Esityksen mukaisesti, jos kuluvan vuoden aikana esiintyy sellaisia varautumistehtäviä, joita ei ole voitu ottaa vielä valtioneuvoston päätöksessä huomioon, niistä tehdään erillinen päätös ja rahoitus maksetaan alueille sen jälkeen viivytyksettä. Tällöinkään päätöksellä ei kuitenkaan voitaisi ylittää sitä määrärahaa, joka toimintaan on valtion talousarviossa varattu.

Ehdotetut hyvinvointialueiden uudet tehtävät sisältäisivät osin myös investointeja. Koska nyt kyseessä olevaan tehtävään liittyvät investoinnit määräytyvät valtioneuvoston päätöksen mukaisesti ja rahoitetaan kokonaisuudessaan valtion erillisrahoituksella, niitä ei tarvitsisi sisällyttää hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 16 §:ssä tarkoitettuihin hyvinvointialueiden investointisuunnitelmiin ja sote-järjestämislain 25 §:n 2 momentin mukaisiin investointisuunnitelmien osasuunnitelmiin.

Valtiovarainministeriö katsoo, että itsehallinnollisten hyvinvointialueiden tehtävien säätämistapaa ja rahoitusperiaatteen turvaamista koskevat näkökohdat on esityksessä huomioitu. Sääntelyssä on pyritty varmistamaan, että esitetyt uudet tehtävät eivät vaarantaisi hyvinvointialueiden edellytyksiä järjestää vastuullaan nykyisin olevia, siviiliväestöä koskevia lakisääteisiä sosiaali-, terveys- sekä pelastuspalveluja.

Piia Pekola

neuvotteleva virkamies, budjettiosasto

Eeva Mäenpää
hallitusneuvos, hyvinvointialueiden ohjausosasto